OLOT

El municipi d'Olot, capital de la comarca de la Garrotxa, està situat entre la vall de Bianya i la vall d'en Bas. El terme municipal comprèn la mateixa ciutat d'Olot, travessada pel riu Fluvià, i una sèrie de poblacions i veïnats situats al seu al voltant (com Sant Roc d'Olot, Sant Cristòfol les Fonts, Sant Andreu del Coll i Closells), que juntament amb diverses urbanitzacions i l'antic municipi de Batet de la Serra –que va ser independent fins al 1971– formen una conurbació al voltant de la vila. Les carreteres A-26, N-260, C-152 i GI-521 convergeixen a Olot, i una xarxa de carreteres comarcals i locals faciliten la comunicació entre els diferents llocs del municipi.

Olot apareix documentat per primera vegada el 871, en un precepte concedit per Carles II el Calb a l'abat Racimir i als monjos de Sant Aniol d'Aguja. Un segle més tard, l'any 977, el comte-bisbe Miró va concedir als monestirs de Sant Pere de Camprodon i Sant Pere de Besalú uns alous situats a la parròquia de Sant Esteve d'Olot. Aquestes dues primeres notícies ens acosten al coneixement de l'existència d'un nucli urbà organitzat entorn de dues esglésies: la de Santa Maria i la de Sant Esteve. Un altre document, del 1097, deixa constància de la donació per part del comte Bernat II de Besalú al monestir de Ripoll d'un important alou situat a la parròquia de Sant Esteve *Olotensis*, la demarcació de la qual abastava des del riu Fluvià fins a Sant Andreu del Coll i des de la parròquia de Santa Maria de la Pinya fins a la de Sant Pere de les Preses.

A principis del segle XII la població d'Olot havia crescut de tal manera que el temple de Sant Esteve resultava insuficient per a la localitat. Es va enderrocar i es va dur a terme la construcció d'un nou temple amb més capacitat. L'any 1116 el bisbe de Girona, Berenguer Dalmau, va consagrar la nova església i la va dotar de delmes, primícies i poblacions, més els trenta passos legítims del seu atri o sagrera i altres dons, tal com ho havia fet el comte Bernat. La població d'Olot va anar creixent entorn del nou burg de Sant Esteve i, el 1206, l'abat de Ripoll va atorgar noves concessions a la vila i va edificar-hi un palau, al mateix temps que es va construir una muralla. Més endavant, la població va patir les conseqüències dels terratrèmols del 1427 i el 1428, que van causar greus destrosses al nucli urbà i el seu entorn.

Text: MJV

Santuari de la Mare de Déu del Tura

El santuari de la Mare de Déu del Tura està situat a la població d'Olot, en el sector més oriental del seu centre històric, a uns 200 m de la plaça major. Malgrat el seu actual aspecte neoclàssic, l'origen del santuari es remunta, segons testimonis documentals, al segle IX. Concretament, la primera notícia data de l'any 871. Es tracta del ja esmentat precepte del rei Carles II el Calb, oen el qual confirma les possessions del cenobi de Sant Aniol d'Aguja a petició del seu abat Recimir, entre les quals es troba *in Basse, locum qui dicitur Olotis, cum antiqua ecclesia honore Sanctae Mariae fundata*.

Al mur sud de l'exterior del santuari hi ha una portada cegada. Es tracta d'una portada senzilla, amb grans dovelles que tracen un arc de mig punt. Culminant la portada trobem una xambrana molt erosionada. Aquesta podria ser la portada romànica del santuari. Recorda la portada de Santa Eulàlia de Begudà, de característiques similars malgrat el fet de tenir una

Portada romànica cegada al mur meridional

porta d'ingrés una mica més ampla. La portada es va obliterar amb blocs de pedra d'origen volcànic, un material que va ser també emprat en l'ampliació del temple del segle XVIII. Sobre la portada, lleugerament a la seva dreta, hi ha una finestra de doble esqueixada i arc de mig punt, també tapiada.

Imatge de la maredeu del Tura

La imatge de la maredeu del Tura té una altura de 67 cm des de la base fins a la corona. Tota la talla està coberta d'arpillera, encolada a la fusta i enguixada. El respatller de la cadira, en canvi, no està protegit per l'arpillera, ja que a aquesta part se li van aplicar làmines de plata. Durant la Guerra Civil es va destruir la talla del Nen, que pel que sembla ja no era l'original romànica. La imatge actual va ser tallada per l'escultor olotí Casadevall emulant l'anterior, i ha estat col·locada en el centre de la falda de la Mare, on desvirtua la composició original, que devia situar al Nen sobre el genoll subjectat per la mà esquerra de la Verge. Aquesta última també va perdre aquesta mà esquerra en ser llançada des del cambril de l'altar, la qual cosa va motivar que aquesta mà també fos substituïda.

Iconogràficament, cal vincular aquesta peça amb un model gestat en els tallers de Ripoll, de gran difusió en centres estretament vinculats al monestir, com Olopte, Montserrat, la Pinya, Cornellà del Conflent, Eina, Planès i Odelló. La maredeu del Tura sembla que es troba entre les millors talles de la segona fase de la imatgeria mariana derivada de la producció ripollesa, que va venir precedida per una primera fase de producció que es va estendre aproximadament entre els anys 1110 i 1150 i que inclou obres com les maredeus de Santa Bàrbara de Pruneres, Sant Salvador de Puig-alder, Colell i Bestracà (actualment desapareguda), a més de dues talles de procedència desconeguda, una conservada al Museu d'Art de Girona i una altra, amb Nen, en la col·lecció Vayreda d'Olot. Dins de la segona fase de producció, que es va desenvolupar *grosso modo* entre els anys 1150 i 1200 i en la qual s'emmarca la talla del Tura d'Olot que ens ocupa, també trobem la de les Agulles, la de Sant Pere de Mieres i dues de desaparegudes: la de la Pinya i la de Sant Joan de Balbs. Ja dins del segle XIII, cal fer esment de la maredeu del castell de Beuda i d'una altra que pertany a la col·lecció Verdaguer de Mieres.

La maredeu del Tura és de tipus no estilitzat. Sota aquesta denominació s'agrupen les imatges que són dues vegades més altes que amples íntegrament, sempre sumant el setial. Sorprèn que, en tallar la imatge de la Verge, s'hagi optat per mostrar-la amb l'espatlla esquerra visiblement més alta que la dreta, desviant el cos cap al costat esquerre. La talla accentua la frontalitat en situar la Mare de Déu i el Nen Crist davant dels fidels. Malgrat que la talla es mostra actualment simètrica, en origen el Nen se situava sobre el genoll esquerre

Maredeu del Tura. Foto: Wamito CC BY-SA 3.0

de la Verge. Porta una corona molt danyada, que devia ser mural o emmerletada, i sota aquesta peça un vel cobreix el seu cap. El rostre de la Verge mostra unes faccions correctes i serenes, amb la mirada fixa però no centrada en algun punt en concret, com perduda cap a l'infinit. No obstant això, el seu cap és desproporcionat respecte al cos, amb un cànon d'una cinquena part de la seva altura. La mà dreta de la Verge devia ser horitzontal, en posició d'ofrena del Fill per a l'adoració dels fidels.

El vel fa de mantellina i traça suaus plecs longitudinals, no massa marcats i policromats. Aquesta mantellina cau des de les espatlles per sobre del pit i convergeix sota la cintura. Aquest tipus de mantellina pertany a la iconografia del taller de Ripoll. Altres talles vesteixen una mantellina que cau des de les espatlles i que no convergeix sota la cintura, sinó que està oberta, i se separa per sobre dels avantbraços de la Verge. Es tracta d'una mena de mantellina arquetípica de la comarca de la Garrotxa. Els plecs han estat traçats de manera simètrica, tres a cada banda, paral·lels a la vora de la mantellina. La decoració de la vora de la mantellina s'ha dut a terme amb una orla geomètrica amb policromia blava i negra que es compon de dues fileres entre les quals s'alternen tres ratlles

verticals i un quadrat que conté una flor formada per quatre fulles unides per un botó. Sota la mantellina hi ha la túnica de color púrpura, llisa des de l'escot fins a la cintura. L'escot és rodó, amb una subtil sanefa de menys de 2 cm d'amplària que es repeteix en arribar a la vora de la túnica. El motiu decoratiu de la sanefa es conserva incomplet a l'escot. A la vora de la túnica la policromia negra dibuixa un motiu senzill compost per botons.

Els peus de la Verge es mostren de manera generosa i gairebé permeten albirar els turmells sota la vora de la túnica. Potser aquest detall pretén realçar la majestuositat de la Verge amb un calçat sumptuós que acaba en punta. La cadira, que s'assembla a un tron, se sosté mitjançant quatre columnes d'un intens color vermell coronades per poms daurats. El trànsit entre les columnes i els poms s'ha traçat mitjançant una prima línia de color negre. Les dues columnes que sostenen el suport són més altes que les frontals. Els plafons de la cadira que es troben entre les columnes estan pintats de color groc daurat i decorats en negre.

Text i foto: RCG

Bibliografia

AA.VV., 2008, pp. 306-307; CATALUNYA ROMÀNICA, 1984-1998, IV, pp. 287-288; MONSALVATJE Y FOSSAS, F., 1889-1919, II, pp. 51-52; MURLÀ I GIRALT, J., 1983, pp. 194-195; MURLÀ I GIRALT, J. i TEIXIDOR SANTAULÀRIA, J., 1999, pp. 217-218; NOGUERA I MASSA, A. 1977, pp. 140, 154-160.

Castell de Coll

PER ACCEDIR AL CASTELL DE COLL cal seguir la carretera N-260 en direcció a Ripoll i abandonar-la en el km 88 per agafar allà un camí ascendent de terra que surt a mà dreta. Cal seguir per aquest camí durant 200 m fins a arribar a una bifurcació, on cal deixar el cotxe per continuar a peu pel camí de l'esquerra, que porta al castell.

El castell de Coll està estretament vinculat al llinatge homònim, que apareix en la documentació per primera vegada l'any 1267, en un text en el qual s'esmenta Bernat i Pere del Coll, pare i fill respectivament. En l'actualitat, el castell s'utilitza com a magatzem d'eines agrícoles i presenta un estat d'abandó evident i desafortunat que amenaça ruïna en algun tram dels seus murs. La fortificació s'aixeca sobre un pla que domina la vall d'Olot, envoltada per horts, camps de cultiu i boscos. Presenta una planta rectangular, gairebé quadrada, d'aproximadament uns 20 m de longitud i 17 m d'amplada. Té un únic accés, situat en la meitat del mur oriental i format per un arc de mig punt senzill de grans dovelles.

Les habitacions s'articulen al voltant d'un pati que no centra estrictament l'espai, cap al qual convergeixen tres escalinates de pedra. El conjunt és molt humil, però monumental a causa de les seves dimensions. A la cantonada nord-oest destaquen les restes d'una estructura que va devia ser la torre de l'homenatge. Els murs tenen espitlleres distribuïdes en tres pisos per a la defensa. La part més antiga de la fortificació correspon als murs perimetrals del castell. A simple vista sobserven les reformes dutes a terme en la fortalesa durant l'edat

Vista general del castell

Detall del mur meridional, amb espitlleres

mitjana i en els segles posteriors. Les més recents van tenir lloc en la cúspide dels murs, on s'han obert finestres i s'ha utilitzat un aparell molt vulgar i pobre, fàcilment diferenciable de l'aparell utilitzat durant l'edat mitjana, més regular i de dimensions més grans.

Text i fotos: RCG

Bibliografia

CAMPO I JORDÀ, F. del, 1989a, pp. 43-44; CASTELLS CATALANS, ELS, 1967-1979, III, pp. 75-79; CATALUNYA ROMÀNICA, 1984-1998, IV, pp. 290-291; CAULA I VEGAS, F., 1935, pp. 43-47; MONSALVATJE Y FOSSAS, F., 1889-1919, XII, pp. 216-127; MURLÀ I GIRALT, J. i TEIXIDOR I SANTAEULÀRIA, J., 1999, pp. 331-332.

Església de Sant Andreu del Coll

L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT ANDREU DEL COLL es troba a l'extrem sud-est de la serra de Sant Miquel del Mont, a uns 200 m del castell de Coll. El temple es va aixecar en l'antic camí que comunicava el municipi d'Olot, capital de la comarca, amb la vall de Bianya. Es conserva l'acta de consagració de l'església, datada l'any 995 i oficiada pel bisbe Ot de Girona, en la qual s'esmenta la ubicació precisa del temple (*Ecclesiam in honore Sancti Andree Apostoli qui est in comitato Bisuldunense, in locum que nun cupant Collo Aliari*) i el nom dels responsables de la seva edificació: el matrimoni d'Emeli i Quixila, senyora de *villare Aliario*, i els seus fills Ramon, Duran i Dagobert. També s'especifica que l'edificació del temple va respondre a la substitució d'una altra església anterior.

En els segles posteriors, Sant Andreu del Coll apareix sovint documentada gràcies als litigis per la possessió de drets que van enfrontar diversos cenobis i comunitats monàstiques, per exemple a Sant Pere de Besalú contra Lagrasse i a Santa Maria de Ripoll contra Santa Maria de Ridaura. Durant el segle XIII, l'església és protagonista d'altres litigis amb el priorat de Sant Joan les Fonts com a protagonista, així com d'altres

Vista general des del sud-oest

Capçalera

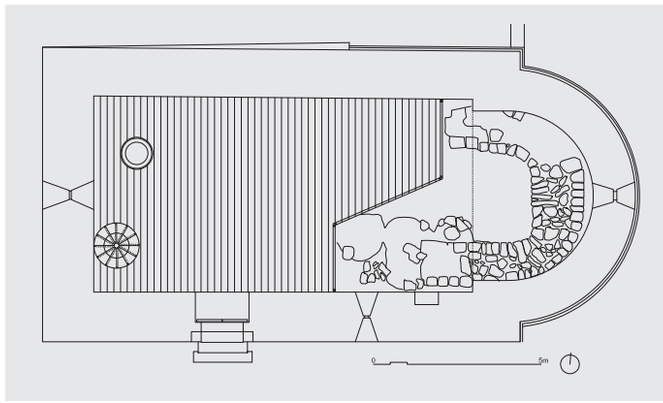

Planta

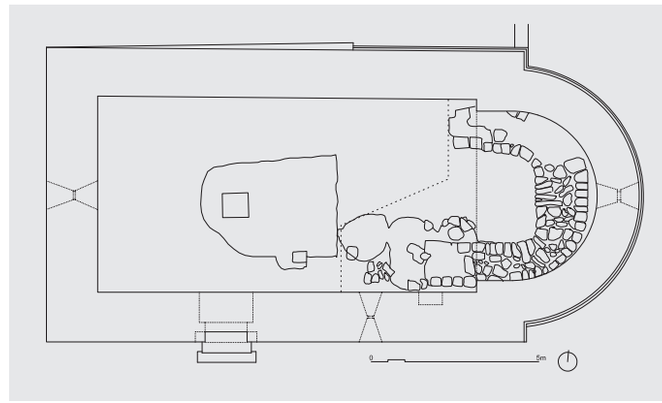

Subplanta

Alçat sud

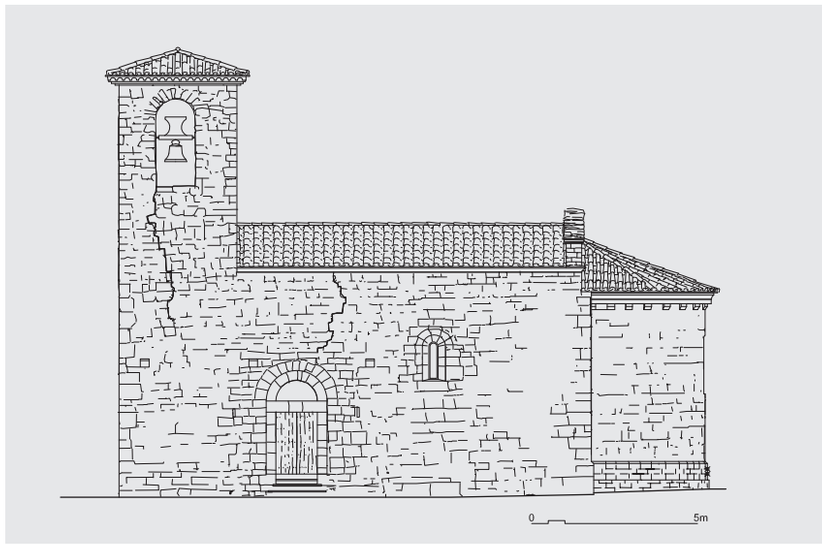

Alçat est

notícies relacionades amb la dotació de les rendes de diverses masies situades a les parròquies de Sant Pere de Bianya i Sant Martí de Solamal. Així mateix, apareix també citada en un document de l'any 1372 pel qual el rei Pere el Cerimoniós, que necessitava diners per sufragar la guerra de Sardenya, ven a diversos cenobis catalans els drets de bovatge que pertanyien a alguns castells, viles i llocs situats en aquestes terres, entre aquests els de la *parrochia Sancti Andree de Colle*.

El temple presenta una sola nau rectangular, coronada en un absis semicircular lleugerament més estret. Un imponent campanar s'aixeca a la cantonada sud-occidental de la construcció. La nau té una longitud externa aproximada de 15 m i una amplada de 9 m. Per la seva banda, l'absis presenta una longitud d'uns 3 m i una amplada d'uns 6 m. La volta que cobreix la nau és de canó apuntat, mentre que l'absis es cobreix amb una volta de quart d'esfera. Tant l'una com l'altra arrenquen d'una imposta motllurada que ressegueix, sense solució de continuïtat, el semicilindre absidal i els murs laterals de la nau. En els paraments exteriors dels murs meridional, septentrional i occidental de l'església hi ha forats de bastida situats a diferents altures, que devien servir per ancorar tres bastides durant el procés constructiu del temple.

L'església de Sant Andreu del Coll té tres finestres de doble esqueixada amb arc de mig punt i sense decoració, situades respectivament al mur sud, al centre de l'absis i a la part superior de la façana occidental. L'aparell dels murs és molt regular i està format per carreuat ben escairat, per la qual cosa constitueix un exemple d'una bona estereotomia aplicada a un edifici de l'arquitectura romànica rural. L'accés al temple se situa al mur sud. Es tracta d'una portada senzilla, d'un tipus habitual en el romànic de la Garrotxa, formada per un doble arc de mig punt que emmarca un timpà lliss que reposa sobre una llinda. Es va dur a terme sense columnes ni capitells en els brancals i és d'una senzillesa elegant. A sobre trobem tres mènsules que van poder destinar-se a suportar el sostre d'un pòrtic. L'absis de Sant Andreu del Coll és l'únic espai on trobem decoració escultòrica, concretament una sèrie de disset mènsules que sostenen la cornisa absidal. Algunes van

Portada al mur meridional

Interior

decorades amb rostres o amb figures humanes, mentre que unes altres són més senzilles i només presenten motius geomètrics.

Recentment, s'han dut a terme obres de restauració i consolidació de l'edifici, que han segellat les esquerdes existents amb argamassa. Durant el procés de restauració es va decidir eliminar una sagristia que havia estat annexada a l'angle nord de l'absis amb posterioritat al període romànic. El campanar de torre, situat a l'angle sud-oest de l'església, és també posterior a l'època romànica. Pel que sembla, una espadanya primitiva va ser reconvertida en el segle XVIII en un campanar de torre. No obstant això, el que podem observar en l'actualitat és fruit de les reformes que van haver de realitzar-se en l'estructura primitiva arran de l'impacte d'un raig l'any 1876. Després de la restauració, és difícil observar com l'espadanya romànica s'integra a la torre moderna, encara que es veu una línia recta en l'aparell de la zona occidental, en la unió dels murs sud i nord, que podria ser una petjada de l'espadanya primitiva.

En el tram oest de l'església es troben els fonaments d'una edificació anterior, que d'acord amb el seu aparell de carreuó podria datar d'època medieval. S'hi distingeixen quatre espais rectangulars, el primer dels quals és de la mateixa amplada que la nau de l'església i els altres tres d'una amplada una mica inferior. El mur que tanca el quart espai té la mateixa amplada que la nau de l'església. A pocs metres de l'extrem sud-occidental del temple es troben els fonaments d'una edificació quadrangular, similar en aparell a les descrites anteriorment i potser de la mateixa època. El paviment d'aquestes restes està format per llambordes ben treballades.

Finalment, cal comentar que fins a l'any 1936 l'església conservava una bella làpida sepulcral d'alabastre, d'estil gòtic, que pertanyia a Berenguer de Coll, que va morir l'any 1334. Una reproducció en guix d'aquesta làpida es conserva al Museu Comarcal de la Garrotxa, a Olot.

Text i fotos: RCG - Plànols: FXLG

Bibliografia

CATALUNYA ROMÀNICA, 1984-1998, IV, pp. 288-290; CAULA I VEGAS, F., 1983, pp. 107-115; MURLÀ I GIRALT, J., 1983, pp. 32-33; MURLÀ I GIRALT, J., 1991, pp. 29-30; MURLÀ I GIRALT, J. i TEIXIDOR I SANTAULÀRIA, J., 1999, pp. 13-14.

Església de Santa Maria de Batet

L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE BATET està situada en el veïnat de Batet de la Serra, de caràcter disseminat i localitzat en un pla sobre la serra de Batet. L'any 1971, aquest veïnat es va agregar a la ciutat d'Olot, de la qual es troba a tocar. Per arribar a l'església cal agafar la carretera que va d'Olot a Santa Pau (GI-524) i desviar-nos a l'esquerra

Vista general

Absis

Detall del campanar

als pocs km cap a Batet de la Serra, que dista només 5 km d'Olot.

En l'acta fundacional del monestir de Sant Pere de Besalú, de l'any 977, es fan constar les possessions amb les quals es va dotar el cenobi, entre les quals apareixen algunes *in parrochia Sanctae Mariae de Batet*. La parròquia va pertànyer a la baronia de Santa Pau des del segle XIV fins al segle XVIII. L'església ha estat molt modificada al llarg del temps i, en l'actualitat, de l'edifici romànic només queden en peus l'absis i el campanar.

El temple actual presenta una planta de tres naus, amb una sagristia adossada entre l'absis i el campanar. L'aparell és regular i ben travat, característic del segle XII en aquesta comarca. Durant el segle XV es va substituir la volta de mig canó de la nau per una volta apuntada, segurament a causa dels desperfectes que van ocasionar els terratrèmols del mateix segle en l'edifici. Després s'hi van afegir algunes capelles laterals i la sagristia, tot això entre 1581 i 1785. El campanar es va sobrealçar en el segle XVIII i l'any 1857 es va substituir la façana antiga per una altra de gust neoclàssic. El cementiri municipal es troba a la part oriental de l'edifici. Després de la Guerra Civil es van necessitar diversos treballs de reparació.

L'església romànica devia presentar una sola nau rematada per un absis semicircular, amb un campanar a la part nord-est. La torre campanar té base quadrada i presenta tres plantes sobre un sòcol que és igual d'alt que la nau i en el qual no hi ha cap obertura. Sobre el sostre hi ha la primera finestra, orientada a l'oest, que presenta un arc de mig punt en la part superior. Aquesta finestra sembla una porta i devia donar accés al sostre. Sobre aquest pis hi ha finestres geminades a tots els costats, que integren una columna en tres de les seves cares. Immediatament per sobre de les finestres geminades hi ha un parell de petites finestres als quatre costats de la torre, que corresponen al sector sobrealçat en el segle XVIII.

Les restes de l'edifici romànic només són visibles al campanar i a la part exterior de l'absis, on hi ha lesenes. D'acord amb aquestes restes, cal datar la construcció romànica cap a mitjan segle XII.

Text i fotos: RCG

Bibliografia

CATALUNYA ROMÀNICA, 1984-1998, IV, pp. 291-293; MONSALVATJE Y FOSSAS, F., 1889-1919, II, pp. 51-52, X, pp. 139-140, XVI, pp. 139-140; MURLÀ I GIRALT, J., 1983, pp. 194-195; MURLÀ I GIRALT, J. i TEIXIDOR SANTAULÀRIA, J., 1999, pp. 217-218.

Església de la Trinitat de Batet

L'ESGLÉSIA DE LA TRINITAT DE BATET es troba a la serra de Batet, en un pla a 743 m d'altitud, molt a prop dels volcans de Pujalós i del Puig de la Garsa, i a 1 km de distància del nucli de Santa Maria de Batet. Per arribar a l'església cal agafar la carretera d'Olot a Santa Pau (GI-524), per girar a l'esquerra a Sant Cristòfol les Fonts i continuar per una nova carretera (GIV-5241), tot seguint les indicacions, fins a arribar al temple.

La Trinitat de Batet va pertànyer al monestir de Sant Pere de Besalú des dels seus orígens. El document més antic que conservem sobre l'església data del 1263. En un document de l'any 1310, el procurador de l'abat Guillem de Camps insta el capellà de la Trinitat de Batet a no presentar-se davant el bisbe de Girona, ja que no estava sotmès a la seva jurisdicció. No obstant això, temps després, encara dins dels marges del segle XIV, l'església apareix en el nomenclàtor de la diòcesi gironina com a *capella Sancte Trinitatis in parrochia de Bateto*. En l'actualitat, el temple està agregat a l'església parroquial de Santa Maria de Batet, de la qual és sufragani, i totes dues esglésies pertanyen al municipi d'Olot. Durant el segle XVIII es va dur a terme una ampliació de l'edifici, a conseqüència de la qual van ser agregades dues capelles laterals per flanc i una sagristia. També es degueren modificar la façana i el campanar.

L'església actual té planta de creu llatina. Consta d'una nau central de 20 m de llargada per 6 m d'amplada, coronada per un absis semicircular. A banda i banda de la nau s'obren les esmentades capelles laterals, que ocupen els dos terços més propers a l'absis. La sagristia es troba al costat sud de l'absis, mentre que el campanar s'aixeca a l'entrada de la nau central; en origen, va haver-hi una espadanya similar a una torre, la qual després va ser modificada fins a adquirir el seu aspecte actual. La façana de l'església presenta una portada d'ingrés de mig punt, molt senzilla, sobre la qual hi ha una finestra que tampoc correspon al període romànic. La capella sud també presenta un accés a l'interior. En aquest pla trobem dues finestres que il·luminen l'interior des de les capelles.

Del període romànic només queda l'absis semicircular, molt senzill, i l'aparell de la nau central, que es pot observar en el seu últim terç, cap a la capçalera. A mitjana altura podem veure que sobre el sostre de lloses s'ha sobrealçat la coberta. L'aparell és regular i ben treballat amb una pedra d'origen volcànic, segurament extreta dels voltants del temple.

Text: RCG

Bibliografia

CATALUNYA ROMÀNICA, 1984-1998, IV, p. 293; MONSALVATJE Y FOSSAS, F., 1889-1919, XVIII, p. 157; MURLÀ I GIRALT, J., 1983, pp. 222-223; MURLÀ I GIRALT, J. i TEIXIDOR I SANTAEULÀRIA, J., 1999, pp. 315-321; SOLÀ I MORALES, J. M. de, 1950, pp. 7-16.

Capçalera. Foto: Nasobema lyricum CC0 1.0